

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 391

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Raszkowski
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-509-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Wanda Maria Gaczek: Szanse i zagrożenia rozwoju wielkomiejskich obszarów funkcjonalnych na przykładzie Aglomeracji Poznańskiej	11
Danuta Stawasz: Trendy zagospodarowania przestrzeni polskich miast – przyczyny i konsekwencje dla ich rozwoju	23
Florian Kuźnik: Zarządzanie efektywnością miejskich usług publicznych	32
Artur Myna: Uwarunkowania przestrzennego zróżnicowania kosztów utrzymania wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych	40
Adam Drobniak, Klaudia Plac: <i>Urban resilience</i> – studia przypadków oceny ekonomicznej prężności miejskiej	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problemy identyfikacji gmin o zdominowanej strukturze gospodarki	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: <i>Smart city</i> – próba definicji i pomiaru	71
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Zarządzanie partycypacyjne we wspólnotach lokalnych	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Gminy wiejskie jako beneficjenci środków z UE w latach 2007–2013 na przykładzie województwa mazowieckiego	92
Andrzej Raszkowski: Zestawienie silnych i słabych stron Dzierżoniowa oraz kluczowych zadań do realizacji w świetle badań ankietowych	101
Cezary Brzeziński: System planowania przestrzennego jako bariera realizacji komponentu miejskiego polityki spójności w Polsce	110
Justyna Danielewicz: Współpraca na obszarach wiejskich na przykładzie funkcjonowania lokalnej grupy działania Fundacja Rozwoju Gmin „PRYM”	119
Sylwia Dolzblasz: Otwartość transgraniczna placówek usługowych w mieście podzielonym Gubin/Guben	128
Eliza Farelnek: Innowacyjność w procesie rewitalizacji obszarów miejskich	137
Anna Grochowska: Zagrożenia i konflikty w zakresie zagospodarowania przestrzennego na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Decyzja o warunkach zabudowy jako przyczyna braku ładu przestrzennego	156
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania Białowieskiego Parku Narodowego	167
Sławomir Olko: Rola klastrów w przemysłach kreatywnych w rozwoju miast ...	175
Katarzyna Przybyła: Poziom życia w wybranych miastach województwa śląskiego	183
Justyna Adamczuk: Rola szkół wyższych w kreowaniu wizerunku miast. Studium przypadku Jeleniej Góry i Wałbrzycha	193

Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a procesy zarządzania rozwojem lokalnym	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Prawne instrumenty kształtowania podatków lokalnych przez gminy (na przykładzie podatku od nieruchomości)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: Możliwości wsparcia rozwoju gminy w programie rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020	220
Piotr Paczowski: Znaczenie i wpływ kapitału społecznego na rozwój lokalny	229
Maciej Turała: Ocena wpływu zmiany regulacji na zdolność gmin w Polsce do obsługi i zaciągania zobowiązań	239
Lech Jańczuk: Samorząd terytorialny jako benchmark ładu zintegrowanego w procesie rozwoju zrównoważonego	248
Jacek Witkowski: Rola walorów przyrodniczych w rozwoju lokalnym w świetle dokumentów strategicznych na przykładzie wybranych gmin Lubelszczyzny	257
Bożena Kuchmacz: Partnerstwo trójsektorowe jako źródło lokalnego kapitału społecznego	266
Agnieszka Krześ: Znaczenie zasobów endogenicznych w rozwoju Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego – wybrane aspekty	275
Katarzyna Wójtowicz: Przejawy naruszeń zasady adekwatności w procesie decentralizacji zadań publicznych w Polsce	284
Ewa M. Boryczka: Współpraca sektora publicznego, prywatnego i społecznego w procesie rewitalizacji obszarów centralnych polskich miast	292
Paweł Zawora: Instrumenty rozwoju lokalnego wykorzystywane w samorządach gminnych	302

Summaries

Wanda Maria Gaczek: Opportunities and threats for the development of urban functional areas – example of the Poznań agglomeration	11
Danuta Stawasz: Trends of Polish cities land planning – causes and consequences for their development	23
Florian Kuźnik: Managing the effectiveness of urban public services	32
Artur Myna: Conditions of spatial diversity of maintenance costs in multi-family dwelling stock	40
Adam Drobnik, Klaudia Plac: Urban resilience – case studies of economic urban resilience assessment	49
Andrzej Raczyk, Iwona Majkowska: Problems in the identification of communes with dominated economic structure	62
Ewelina Szczech-Pietkiewicz: Smart City – definition and measurement attempt	71

Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Participatory management in local communities	83
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Rural communes as beneficiaries of EU funds in 2007-2013 on the example of Mazowieckie Voivodeship	92
Andrzej Raszkowski: Strengths and weaknesses of Dzierżoniów and the key tasks to be implemented in the light of survey research	101
Cezary Brzeziński: Spatial planning system as a barrier to the realization of urban component of cohesion policy in Poland	110
Justyna Danielewicz: Cooperation in rural areas. The case of local Action Group “Prym”	119
Sylvia Dołzblasz: Transborder openness of service providers in the divided city of Gubin/Guben	128
Eliza Farelnek: Innovativeness in the process of urban revitalization	137
Anna Grochowska: Threats and conflicts in the field of spatial planning in the Wałbrzych Sudeten Landscape Park	147
Kamila Juchniewicz-Piotrowska: Planning permission as the reason for the lack of spatial organization	156
Alina Kulczyk-Dynowska: The spatial and financial aspects of functioning of Białowieża National Park	167
Sławomir Olko: Role of clusters in creative industries in the development of cities	175
Katarzyna Przybyła: Living standards in chosen Silesian cities	183
Justyna Adamczuk: The role of universities in city image creating. Case study of Jelenia Góra and Wałbrzych	193
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. processes of local development management	202
Arkadiusz Talik, Remigiusz Mazur: Legal instruments of local taxes shaping by municipalities (on the example of real estate tax)	211
Ewelina Julita Tomaszewska: The possibility of supporting the development of a community in the 2014-2020 Rural Development Programme	220
Piotr Paczowski: The significance and impact of social capital on the local development	229
Maciej Turała: Assessment of regulation change impact on Polish communes' capacity to service liabilities	239
Lech Jańczuk: Local government as the benchmark of integrated governance in the process of sustainable development	248
Jacek Witkowski: The role of natural values in the local development in the light of the strategic documents on the example of selected Lublin communes	257
Bożena Kuchmacz: Three sector partnership as a source of local social capital	266

Agnieszka Krześ: The significance of endogenous resources for the development of Wrocław Metropolitan Area – chosen aspects	275
Katarzyna Wójtowicz: Manifestations of adequacy violations in the process of fiscal decentralization in Poland	284
Ewa M. Boryczka: Cooperation between public, private and social sectors in the process of revitalization of the city centers in Poland	292
Paweł Zawora: Means used by local governments to enhance local development	302

Eliza Farelnek

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
e-mail: eliza.farelnek@uwm.edu.pl

INNOWACYJNOŚĆ W PROCESIE REWITALIZACJI OBSZARÓW MIEJSKICH

INNOVATIVENESS IN THE PROCESS OF URBAN REVITALIZATION

DOI:10.15611/PN.2015.391.14

Streszczenie: W artykule podjęto próbę przedstawienia zagadnienia innowacyjności w odniesieniu do procesów rewitalizacji obszarów miejskich. Opierając się głównie na studiach literatury, dokonano identyfikacji obszarów innowacyjności w procesie rewitalizacji obszarów miejskich na poszczególnych etapach jego realizacji, z uwzględnieniem różnych sfer funkcjonowania miasta (społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej), a także w odniesieniu do różnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację. Sformułowano główne założenia procesu rewitalizacji ukierunkowanego na pobudzenie innowacyjności podmiotów oraz struktur funkcjonujących w skali wybranego obszaru miasta, wskazano też czynniki warunkujące efektywność podejmowanych w tym zakresie działań.

Słowa kluczowe: innowacyjność, rewitalizacja obszarów miejskich.

Summary: This article attempts to present the problem of innovativeness in relation to the processes of urban revitalisation. Based mostly on the literature studies, the areas of innovativeness in the process of urban revitalisation were identified at various stages of its realization, including the different spheres (social, economic, spatial and environmental) of functioning of the city and also in relation to different actors involved in its implementation. The article also formulates the main assumptions of the revitalisation process aimed at creating and stimulating innovativeness of actors and structures that are functioning in the scale of the selected areas of the city, and also indicates factors determining the effectiveness of undertaken activities in this area.

Keywords: innovativeness, revitalisation of urban areas.

1. Wstęp

Współczesne miasta ciągle stoją przed dylematem wyboru instrumentów i kierunków działań, które pozwolą osiągnąć trwałe efekty ich społeczno-gospodarczego rozwoju. Zmienne – globalne, krajowe czy regionalne – uwarunkowania rozwoju, zróżnicowane

zasoby endogeniczne miast, w tym ograniczone środki finansowe pozostające w dyspozycji podmiotów lokalnych, dodatkowo utrudniają ten wybór. W jaki sposób budować konkurencyjne miasto, które oferuje swoim mieszkańcom coraz lepsze warunki życia, a przedsiębiorcom coraz wyższej jakości przestrzeń do prowadzenia działalności gospodarczej? Jakie instrumenty rozwoju przyniosą najlepszy efekt pobudzenia rozwoju miasta, jeśli na jego obszarze nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, połączona z degradacją przestrzenną? Jednym ze sposobów ponownej aktywizacji np. zabytkowego, przemysłowego czy powojkowego obszaru, który utracił swoje dotychczasowe funkcje, może stać się jego rewitalizacja.

Działania rewitalizacyjne podejmowane w miastach mogą przyczynić się do osiągnięcia pozytywnych efektów w sferze gospodarczej, społecznej czy przestrzennej (szczególnie infrastrukturalnej), a im wyższy poziom innowacyjności realizowanych inwestycji rewitalizacyjnych, tym większe szanse osiągnięcia trwałych pozytywnych efektów tego procesu (por. [Jadach-Sepioło, Rachoń 2014, s. 111–156]).

Biorąc pod uwagę powyższe, nasuwa się pytanie o to, czy lokalne programy rewitalizacji powinny wynikać z proinnowacyjnego podejścia w lokalnej polityce rozwoju. Jakie podmioty powinny być zaangażowane w proces rewitalizacji, żeby przyniosła ona pożądane efekty w zakresie wzrostu innowacyjności terytorium podlegającego przeobrażeniom? Jakie struktury i organizacje powinny być rozwijane w procesie proinnowacyjnej rewitalizacji?

Celem artykułu jest identyfikacja obszarów innowacyjności w procesie rewitalizacji obszarów miejskich na poszczególnych etapach jego realizacji, z uwzględnieniem różnych sfer funkcjonowania miasta (społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej), a także w odniesieniu do różnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację.

2. Istota procesu rewitalizacji obszarów miejskich

Podejmując próbę określenia istoty rewitalizacji, należy odwołać się do medycznej etymologii tego pojęcia, według którego: „rewitalizacja (*re* + łac. *vitalis* oznacza *żywozny, życiodajny*) to przywrócenie ludziom starym sprawności fizycznej, sił witalnych” [Słownik wyrazów obcych 1991, s. 746]. To początkowo typowo medyczne określenie oznaczające „przywracanie życia” z czasem zostało przeniesione na grunt architektury i urbanistyki.

Rewitalizacja jest kompleksowym, skoordynowanym, wieloletnim procesem przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych prowadzonych na obszarze zdegradowanym, inicjowanym przez jednostkę samorządu terytorialnego w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, w szczególności przez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne [Rozporządzenie ministra rozwoju regionalnego z dnia 9 czerwca 2010 r.].

Termin „rewitalizacja” (*revitalisation*) jest najbardziej popularnym w literaturze określeniem zjawiska kompleksowej odnowy zdegradowanych obszarów miast (m.in. [Kromer 2010; Fritz, Joder, Mumphrey 1995; Dziekoński, Baczyński (red.) 2004; Lorens (red.) 2007; Zuziak 1998]). W literaturze anglojęzycznej zjawisko to określane jest mianem regeneracji miast (ang. *urban regeneration*, franc. *régénération urbaine*) [Landry 2008; Roberts, Sykes (eds.) 2008], w literaturze polskiej natomiast, m.in. w publikacjach Z. Ziobrowskiego, znaleźć można określenie „odnowa miast” (*urban renewal*) [Ziobrowski (red.) 2000a; 2000b].

W szerszym ujęciu rewitalizacja obszarów miejskich może być definiowana jako proces planowych działań inicjowanych i podejmowanych przez podmioty lokalne, na podstawie kompleksowej diagnozy i oceny stanu posiadanych zasobów (kapitału społeczno-kulturowego, gospodarczego, w tym finansowego i przestrzenno-środowiskowego) i potrzeb podmiotów lokalnej gospodarki w zakresie ich rozwoju, a także uwarunkowań i możliwości płynących z funkcjonowania w pewnym otoczeniu lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym, polegający na pobudzeniu już istniejących funkcji obszaru miasta określonego jako kryzysowy lub nadawaniu mu nowych funkcji, w celu jego aktywizacji, a tym samym szeroko pojmowanego rozwoju całego miasta (rozwoju lokalnego) [Farelnik 2011, s. 96].

Rewitalizacja obszarów miejskich może być definiowana w ujęciach: podmiotowym, przedmiotowym, czynnościowym, atrybutowym, instytucjonalnym lub funkcjonalnym, które uwzględniają wielość zaangażowanych w jego realizację podmiotów oraz szeroki zakres celów i efektów procesu ujawniających się we wszystkich sferach funkcjonowania miasta [Farelnik 2013, s. 76].

3. Obszary innowacyjności w procesie rewitalizacji obszarów miejskich

Przebudowa przestrzeni współczesnych miast sprowadza się często do budowania nowego typu ośrodków wzrostu, „miast innowacyjnych”, „miast inteligentnych” (*smart cities*), stąd odnowa miast przez pobudzenie innowacyjności w zakresie planowania i realizacji programów rewitalizacji staje się szczególnie pożądanym kierunkiem działania, skutkującym nie tylko poprawą konkurencyjności ośrodka miejskiego, lecz także poprawą jakości życia mieszkańców i rozwojem przedsiębiorczości [Makieła 2013, s. 212; Bach-Głowińska 2014, s. 217].

Innowacyjność jest cechą, która wyróżnia ludzi i organizacje zdolnych i skłonnych do podejmowania różnorodnych działań skutkujących zmianą w postaci innowacji. Z innowacyjnością mamy do czynienia zarówno na poziomie poszczególnych osób (innowacyjność jednostkowa), jak i na poziomie organizacji – innowacyjność organizacji (przedsiębiorstwa lub podmiotu nieprowadzącego działalności gospodarczej), a nawet całych branż gospodarki czy określonego terytorium (np. innowacyjność regionu). Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że szczególnie

w kontekście rewitalizacji wyodrębnionego w skali miasta obszaru, terytorium podlegające tym przeobrażeniom nie jest wytyczone według kryteriów administracyjnych, ale stanowi przestrzeń, która została ukształtowana historycznie i w której powstał specyficzny układ instytucjonalno-organizacyjny [Nowakowska 2011, s. 14]. W tym kontekście mowa jest o przestrzeni „stworzonej” przez określoną społeczność, mającą swoją historię i kulturę, nagromadzoną wiedzę i umiejętności, wraz z funkcjonującymi w jej łonie instytucjami oraz sieciami relacji między wszystkimi aktorami życia społeczno-gospodarczego [Pietrzyk 2004, s. 12–13].

Na przestrzeni ostatnich kilku dziesięcioleci powstało wiele definicji innowacji, odnoszących się głównie do działalności przedsiębiorstwa, które to według J.A. Schumpetera: wprowadza na rynek nowy produkt lub stary, ale nowej, wyższej jakości; nową lub udoskonaloną metodę produkcji; nowe metody produkcji i nowy sposób oferowania produktów na rynku; otwiera nowe rynki zbytu; odkrywa nowe źródła surowców albo wprowadza nową organizację produkcji [Schumpeter 1960].

W wąskim znaczeniu innowacja (*innovation*) oznacza wszystko, co stwarza nowe zasoby, procesy i wartości lub udoskonala istniejące zasoby (tj. ludzie, technologie, produkty, wyposażenie, informacje, pieniądze, marka, kanały dystrybucyjne), procesy (tj. zatrudnienie i szkolenie, rozwój produktu, wytwarzanie, planowanie i sporządzanie budżetu, badanie rynku, alokacja zasobów itp.) i wartości firmy (np. takie kryteria decyzyjne, jak: koszty uzyskania, bilans przychodów, oczekiwania klientów, zakres możliwości czy zasady etyki) [Christensen, Scott, Roth 2010, s. 20, 366].

Pojęcie innowacji i problem innowacyjności wyjaśniane są przez wiele teorii rozwoju regionalnego, pojawiają się one m.in. w koncepcji „regionu uczącego się” (*the learning region*), Nowej Geografii Ekonomicznej (*New Economic Geography*), teorii lokalnego środowiska innowacyjnego (*creative milieu*), teorii gron (klastrów) oraz w teoriach rozwoju regionalnego opartych na zasobach endogenicznych (np. w modelach opartych na innowacjach produktowych i procesowych) (por. [Korenik, Zakrzewska--Półtorak 2011, s. 49–79; Markowska 2012, s. 17–68]).

Niemniej jednak na potrzeby niniejszego opracowania innowację można traktować jako nowy proces, procedurę, produkt, nawet jeśli ma on charakter wtórny, powstały dzięki naśladownictwu (imitacji, adaptacji), o ile posiada cechę nowości dla danego lokalnego społeczeństwa lub struktury zarządzającej danym miastem [Bryx (red.) 2014, s. 225]. Do tak rozumianych innowacji można zaliczyć:

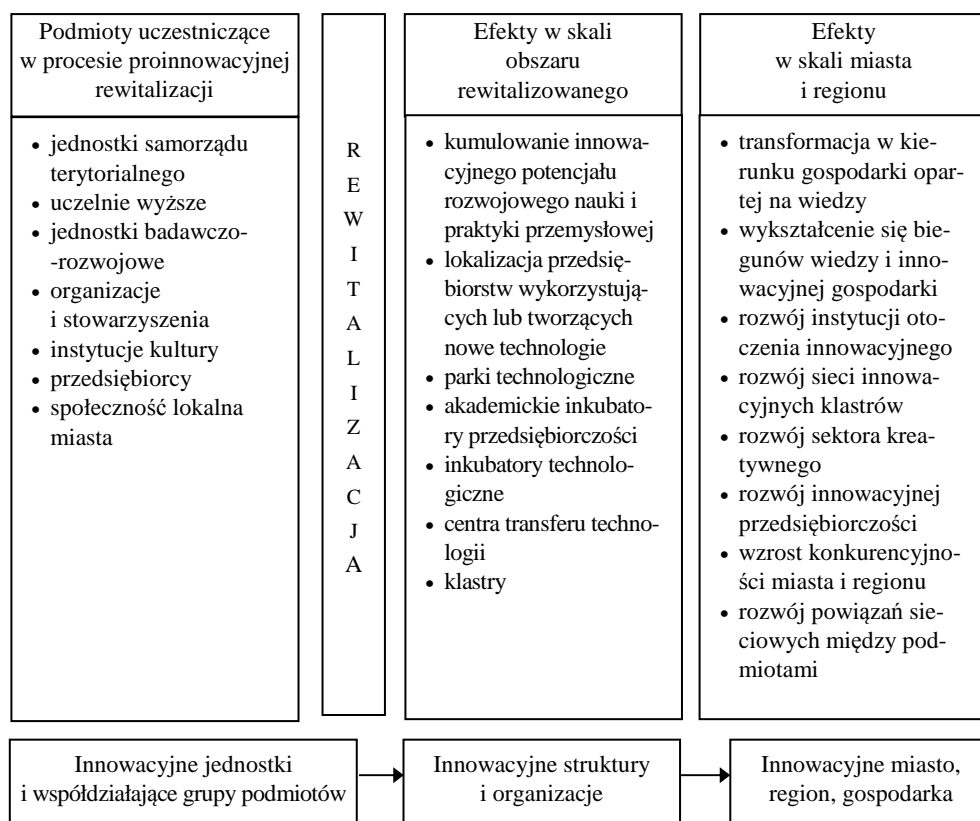
- innowacje instytucjonalne i organizacyjne, takie jak: *new public management*, *governance*, *networking*, regionalne systemy innowacyjne, „uczące się” miasta i regiony, marketing miejski i powołanie innowatorskiego *city manager* czy też wszystkie rozwiązania bazujące na współdziałaniu mieszkańców miasta w procesach decyzyjnych;
- innowacje produktowe, do których zalicza się: nowe przestrzenie wielofunkcyjne, nową infrastrukturę, innowacje miejskich układów transportowych, strefy przemysłowe dla przedsiębiorców, inkubatory, parki technologiczne;

- innowacje techniczne i technologiczne (elektronizacja, informatyzacja itp.), których zwiększony zakres pozwala przekształcać miasto w *smart city*, czyli miasto inteligentne (por. [Bach-Głowińska 2014]);
- innowacje w zarządzaniu finansami (np. partnerstwo publiczno-prywatne w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych lub wykorzystywanie funduszy zwrotnych oraz środków z funduszy unijnych w montażu finansowym projektów rewitalizacyjnych) (por. [Farelnik 2012, s. 290–307]).

Integralnym elementem procesów innowacyjnych zachodzących na określonym terytorium są absorpcja (wchłanianie bądź przyjmowanie) i dyfuzja (rozprzestrzenianie, rozpowszechnianie) innowacji. W tym kontekście można wyróżnić trzy typy układów terytorialnych: zdolne do generowania innowacji, niezdolne do generowania innowacji, ale zdolne do ich absorpcji i dyfuzji oraz niezdolne ani do jednego, ani też do drugiego. Zachodzeniu procesów innowacji sprzyja właściwe środowisko, określane mianem innowacyjnego środowiska przedsiębiorczości, w ramach którego mogą funkcjonować sieci innowacji [Chądzyński 2013, s. 133–139]. Ciekawym uzupełnieniem zaproponowanego ujęcia może być koncepcja czterech typów środowisk oraz opartych na nich terytorialnych systemów produkcyjnych, która ukazuje ewolucję terytorium od etapu braku środowiska innowacyjnego z niskim poziomem innowacji, poprzez etap funkcjonowania innowacji bez środowiska, etap środowiska potencjalnie innowacyjnego, aż do środowiska innowacyjnego i umiędzynarodawiającego, które to zmierzają do ukształtowania się tzw. terytorium uczącego się [Jewruchowicz 2005, s. 155]. W odniesieniu do planowych działań rewitalizacyjnych nastawionych na podniesienie innowacyjności danego terytorium możemy mieć do czynienia właśnie z tak rozumianą ewolucją przestrzeni.

W tak zorientowanym procesie rewitalizacji mogą brać udział różne podmioty funkcjonujące nie tylko na obszarze rewitalizowanym, ale również poza jego granicami, o ile są bezpośrednio zainteresowane efektami procesu odnowy. Mowa tu o potencjale innowacyjnym reprezentowanym przez jednostki samorządu terytorialnego (instytucje publiczne), uczelnie wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe (B+R), organizacje i stowarzyszenia, instytucje kultury, społeczność lokalną miasta oraz przedsiębiorców, szczególnie reprezentujących przedsiębiorczość innowacyjną, intelektualną, technologiczną, sieciową i wirtualną [Makieła 2013, s. 55]. Istotne jest tu oparcie procesu przebudowy i modernizacji struktur przestrzenno-funkcjonalnych miast na rozwoju szkolnictwa wyższego i działalności B+R, przy silnej współpracy z innowacyjnym biznesem, a także innymi podmiotami lokalnymi wyróżniającymi się wysokim poziomem zaangażowania i kreatywności (por. [Domurat 2011, s. 93–118]). Punktem wyjścia w tym typie procesu rewitalizacji jest wykorzystanie innowacyjności i kreatywności poszczególnych jednostek, ale ujawniających się również w partnerstwach i związkach wielopodmiotowych budowanych przez te jednostki na rzecz rewitalizacji.

W dalszym etapie procesu uwidaczniają się efekty będące wynikiem działalności na obszarze rewitalizowanym złożonych struktur i organizacji, noszących cechy organizacji innowacyjnych (takie jak: orientacja na rozwój, świadomość szans i zagrożeń, zaangażowanie w technologię, akceptacja ryzyka, współpraca, wrażliwość, elastyczność i różnorodność kompetencji) [Knosala i in. 2014, s. 35]. Parki technologiczne, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii, klastry i inne formy organizacji, które powstały w celu kumulowania kapitału i kreowania innowacyjnej przedsiębiorczości, pozwalają osiągnąć pozytywne efekty w skali miasta i regionu. Ich działalność przyczynia się do rozwoju sektora kreatywnego oraz powiązań sieciowych między innowacyjnymi podmiotami, które służą poprawie konkurencyjności miast i regionów oraz są przejawami transformacji w kierunku gospodarki opartej na wiedzy (rys. 1).

Rys. 1. Proinnowacyjna aktywność jednostek samorządu terytorialnego w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich

Źródło: opracowanie własne.

Władze publiczne mają świadomość konieczności integrowania atutów rozproszonych jednostek, dlatego coraz częściej wykorzystują nie tylko własne kompetencje, lecz też kompetencje sektora prywatnego i non profit. Sieć to nie tylko nowa ilość (większa liczba interakcji), lecz także nowa jakość w zarządzaniu. Takie podejście jest rozumiane jako strategia zorientowana na identyfikowanie i kształtowanie innowacyjnych układów współpracy.

W procesie kształtowania środowiska innowacyjnego lub środowiska kreatywnego (*creative milieu*¹) [Landry, Bianchini 1995, s. 20], a tym samym kreatywnego i innowacyjnego miasta, kluczowe mogą być takie czynniki, jak [Landry 2008, s. 105–131]: indywidualne cechy mieszkańców (takie jak: kreatywność, otwartość, elastyczność, umiejętność podejmowania ryzyka, wola do działania); obecność miejskich liderów posiadających wolę do działania połączoną z umiejętnościami przywódczymi; heterogeniczność wraz z umiejętnością wykorzystywania talentów osób należących do różnych grup etnicznych, religijnych, seksualnych i politycznych; kultura organizacyjna oparta na zaufaniu, elastycznej i uczącej się strukturze; identyfikacja lokalna; udogodnienia infrastrukturalne i przyjazna przestrzeń publiczna dla mieszkańców miasta; umiejętność tworzenia dynamicznych sieci (por. [Bierwiaczonek, Szczepański 2013, s. 11–34]).

Istotnym katalizatorem (bądź barierą) w zorientowanym na innowacje procesie rewitalizacji może być spójność (lub brak spójności) założeń i instrumentów polityki rewitalizacyjnej realizowanej na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym z polityką innowacyjną przyjętą w kraju. Istotne są tu zasady organizacji i realizacji procesu rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem finansowania lokalnych programów rewitalizacji oraz ewentualne dostosowania w tym zakresie (por. [Czerniak 2013, s. 199–289; Kudłacz 2014, s. 131–142; Feczko, Gnela 2014, s. 144–161]).

Wskazane powyżej czynniki warunkują efektywność procesu rewitalizacji na etapie jego planowania, organizacji, realizacji i kontroli. Nowe rozwiązania i pomysły w zakresie planowania rewitalizacji mogą dotyczyć np. powołania pełnomocnika ds. rewitalizacji, zastosowania nowatorskiego podejścia w delimitacji obszarów kryzysowych podlegających później przeobrażeniom, propozycji oryginalnych projektów w lokalnym programie rewitalizacji (np. promujących rozwiązania proekologiczne lub twórcze wykorzystanie terenów przemysłowych, powojkowych bądź obiektów zabytkowych do rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości), nowych metod przeprowadzania konsultacji społecznych, nowatorskiego podejścia do opracowania założeń polityki rewitalizacyjnej miasta, których wyrazem będzie uchwalony przez radę miasta lokalny program rewitalizacji. Nowe rozwiązania

¹ Zdaniem Ch. Landry'ego do tworzenia innowacji w największym stopniu przyczyniają się kreatywne *milieu*. Są to części miasta, całe miasta lub nawet regiony zawierające elementy miękkiej i twardej infrastruktury konieczne do generowania przepływu idei i myśli (w takim rozumieniu kreatywne *milieu* stanowić może również poddawany rewitalizacji wybrany obszar miasta). Pojęcia środowiska innowacyjnego po raz pierwszy użył G. Törnqvist w 1983 r. [Törnqvist 1983, s. 91–112].

mogą pojawić się także na etapie organizacji procesu rewitalizacji, którego istotą jest określenie zadań i obowiązków poszczególnych podmiotów zaangażowanych w proces odnowy, ze szczególnym uwzględnieniem roli urzędu miasta i operatora lub pełnomocnika ds. rewitalizacji, a także potencjalnych źródeł finansowania inwestycji rewitalizacyjnych. Realizacja programu rewitalizacji obejmuje przede wszystkim określenie zakresu działań, procedury wyboru wykonawców oraz działalność informacyjno-promocyjną. Innowacyjne rozwiązania mogą zostać zastosowane również na ostatnim etapie, czyli podczas kontroli i monitorowania efektów przeprowadzonych działań, a dotyczy systemu monitoringu stosowanego na potrzeby oceny lokalnego programu rewitalizacji (przyjętego zestawu wskaźników, rozwiązań technicznych ułatwiających jego przeprowadzenie) (por. [Jadach-Sepioło, Rachoń 2014, s. 111–156]).

4. Zakończenie

Działania rewitalizacyjne nastawione na kreowanie i pobudzanie innowacyjności podmiotów i struktur funkcjonujących w miastach mogą przynieść wiele pozytywnych efektów nie tylko w skali wybranego fragmentu, ale również całego miasta czy nawet regionu. Do najważniejszych założeń tak ukierunkowanej rewitalizacji można zaliczyć:

- oparcie procesu rewitalizacji przede wszystkim na dążeniu do zbudowania środowiska i sieci innowacyjnych, przynoszących korzyści nie tylko poszczególnym podmiotom uczestniczącym w procesie aktywizacji rewitalizowanego obszaru, ale i w skali całego terytorium, dzięki wzmocnieniu ich potencjału i możliwości oparcia rozwoju na wprowadzonych innowacjach;
- wykorzystanie potencjału, istniejących w skali miasta lub napływających do niego, innowacyjnych jednostek sfery nauki i praktyki przemysłowej do budowania innowacyjnych struktur i organizacji;
- wykorzystanie instrumentu proinnowacyjnego programu rewitalizacji do budowania i wzmocnienia innowacyjności ośrodka miejskiego (mogącego stanowić element sieci miast innowacyjnych), a także regionu i całej gospodarki;
- nastawienie na przekształcenie potencjalnie innowacyjnego środowiska miejskiego w środowisko innowacyjne, sprzyjające osiąganiu efektów mnożnikowych, synergicznych i długookresowych procesu rewitalizacji.

Efekty te będą możliwe do osiągnięcia tylko przy właściwej koordynacji polityki rewitalizacyjnej z polityką innowacyjną, realizowanych na różnych poziomach zarządzania publicznego, oraz zapewnieniu źródeł finansowania rewitalizacji zorientowanej na pobudzanie innowacyjności miast. Efektywność procesu, na etapie jego planowania, organizacji, realizacji i kontroli, zwiększyć może wykorzystanie nowatorskich rozwiązań wynikających z kreatywności wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację programu rewitalizacji. Szczególnie należy tu podkreś-

lić rolę lokalnych liderów, koordynatorów ds. rewitalizacji i władz lokalnych, którzy mogą być inicjatorami proinnowacyjnej rewitalizacji obszarów miejskich.

Literatura

- Bach-Głowińska J., 2014, *Inteligentna przestrzeń. Trzeci wymiar innowacyjności*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa.
- Bierwiaczonek K., Szczepański M.S., 2013, *Miejskość i innowacyjność – próba analizy socjologicznej*, [w:] *Miejskość i duch innowacyjności*, red. M.S. Szczepański, K. Bierwiaczonek, K. Wojtasik, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Bryx M. (red.), 2014, *Innowacje w zarządzaniu miastami w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Chądzyński J., 2013, *Innowacje, sieci i środowisko innowacyjne a rozwój terytorium*, [w:] *Zrozumieć terytorium. Idea i praktyka*, red. A. Nowakowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Christensen C.M., Scott D.A., Roth E.A., 2010, *Innowacje. Następny krok*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa.
- Czerniak J., 2013, *Polityka innowacyjna w Polsce. Analiza i proponowane kierunki zmian*, Difin, Warszawa.
- Domurat A., 2011, *Przedsiębiorczość a kreatywność i innowacyjność*, [w:] *Innowacyjna przedsiębiorczość. Teorie. Badania. Zastosowania praktyczne. Perspektywa psychologiczna*, red. A. Strzałecki, Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academica”, Warszawa.
- Dziekoński O., Baczyński K. (red.), 2004, *Rewitalizacja miast*, Area, Poznań.
- Farelnik E., 2011, *Relacje ekonomiczne między rewitalizacją obszarów miejskich a rozwojem lokalnym (na przykładzie miast województwa warmińsko-mazurskiego)*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk (praca doktorska).
- Farelnik E., 2012, *Finansowanie programów rewitalizacji obszarów miejskich – analiza dotychczasowych doświadczeń*, „Ekonomia”, nr 4(21), s. 290–307.
- Farelnik E., 2013, *Relacje ekonomiczne między rewitalizacją obszarów miejskich a rozwojem lokalnym*, „Samorząd Terytorialny”, nr 7–8, s. 71–87.
- Feczko P., Gnela M., 2014, *Instytucjonalny wymiar polityki innowacyjnej*, [w:] *Polityka innowacyjna*, red. T. Geodecki, Ł. Mamica, PWE, Warszawa.
- Fritz W.W., Joder T.E., Mumphrey J., 1995, *Urban Revitalization. Policies and Programs*, SAGE Publication, London.
- Jadach-Sepiolo A., Rachoń H., 2014, *Innowacje w zarządzaniu rewitalizacją miast w Polsce*, [w:] *Innowacje w zarządzaniu miastami w Polsce*, red. M. Bryx, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Jewruchowicz A., 2005, *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Knosala R., Boratyńska-Sala A., Jurczyk-Bunkowska M., Moczala A., 2014, *Zarządzanie innowacjami*, PWE, Warszawa.
- Korenik S., Zakrzewska-Półtorak A., 2011, *Teorie rozwoju regionalnego – ujęcie dynamiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Kromer J., 2010, *Fixing Broken Cities. The Implementation of Urban Development Strategies*, Routledge, New York.
- Kudłacz M., 2014, *Znaczenie miast w kreowaniu innowacyjności oraz rozwoju regionalnego i lokalnego*, [w:] *Polityka innowacyjna*, red. T. Geodecki, Ł. Mamica, PWE, Warszawa.
- Landry Ch., 2008, *The Creative City. A Toolkit for Urban Innovators*, Comedia, London.
- Landry Ch., Bianchini F., 1995, *The Creative City*, Demos, London.

- Lorens P. (red.), 2007, *Rewitalizacja miast w Polsce. Pierwsze doświadczenia*, Urbanista, Warszawa.
- Makiela Z., 2013, *Przedsiębiorczość i innowacyjność terytorialna. Region w warunkach konkurencji*, C.H. Beck, Warszawa.
- Markowska M., 2012, *Dynamiczna taksonomia innowacyjności regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Nowakowska A., 2011, *Regionalny wymiar procesów innowacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Pietrzyk I., 2004, *Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny*, [w:] *Wiedza, innowacyjność a rozwój regionalny*, red. A. Jewruchowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Roberts P., Sykes H. (eds.), 2008, *Urban Regeneration*, SAGE, London.
- Rozporządzenie ministra rozwoju regionalnego z dnia 9 czerwca 2010 r. w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych, DzU nr 117, poz. 787.
- Schumpeter J.A., 1960, *Teorie rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Słownik wyrazów obcych*, 1991, PWN, Warszawa.
- Törnqvist G., 1983, *Creativity and the renewal of regional life*, [w:] *Creativity and Context*, ed. A. Buttner, Lund Studies in Geography, Seria B, nr 50, s. 91–112.
- Ziobrowski Z. (red.), 2000a, *Odnowa miast. Doświadczenia brytyjskie i francuskie*, IGPIK, Kraków.
- Ziobrowski Z. (red.), 2000b, *Odnowa miast. Rewitalizacja, Rehabilitacja, Restrukturyzacja*, Wydawnictwo Korel, Kraków.
- Zuziak Z.K., 1998, *Strategie rewitalizacji przestrzeni śródmiejskiej*, Monografia 236, Seria Architektura, Politechnika Krakowska, Kraków.